

Environmentálna výchova v súvislostiach

Vanessa de Oliveira Andreotti
Vladimír Burjan / Jan Činčera
Zuzana Gallayová / Juraj Hipš
Mikuláš Huba / Fumiyo Kagawa
Jan Krajhanzl / Zuzana Labašová
Aleš Máchal / Richard Meda
Miroslava Piláriková / David Selby

Sandwatch was recently featured in an environmental textbook from the Technical University in Zvolen, in Slovakia. The title translates to Environmental Education in Context and Chapter 18 talks about Sandwatch being an emerging global dimension of environmental education.

18) Vynárajúce sa dimenzie globálnej environmentálnej výchovy

David Selby, Fumiyo Kagawa

„Učenie sa a aktivity zamerané na klimatické zmeny a zníženie rizík katastrof sa rýchlo stali esenciálnou súčasťou environmentálnej výchovy, ktorá reaguje na globálne podmienky 21. storočia.“

18.1 GLOBÁLNA ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA A VZDELÁVANIE

Globálna environmentálna výchova je odpoveďou vzdelávania na mnohé rozmiery environmentálnej, sociálnej a ekonomickej krízy, ktorá ovplyvňuje ľudstvo. Ponúka širší pohľad v rámci environmentálneho vzdelávania, ktoré sa prehnane zameriava na lokálny kontext.

Globálna environmentálna výchova a vzdelávanie týmto ponúka taký pohľad na svet, ktorý zdôrazňuje dynamickú prepojenosť medzi osobnou, lokálnou, regionálnou, národnou a globálnou úrovňou priestorovej existencie. Namiesto mechanistického vnímania (presne fungujúci systém, kde má každý svoju vymedzenú úlohu, pozn. ed.) jednotlivých priestorových úrovní ako koncentrických kruhov, kde sa napr. „svet“ nachádza na opačnom póle spektra a je úplne oddelený od „ja“, globálna environmentálna výchova sa pozerá na svet cez holistický objektív a uvedomuje si, že všetky úrovne sa navzájom prelínajú. Sú tak neustále prítomné a navzájom sa ovplyvňujú ako jeden neporušený celok. Globálny rozmer je vždy prítomný v lokálnom, lokálne deje sa zlievajú do globálnych a ovplyvňujú ich. Vnímané hranice medzi jednotlivými úrovňami sú skôr nejasné a priechodné, chýba im pevnosť (Selby, 2000, 3-4).

Učenie zamerané predovšetkým na lokálny rozmer malo v rámci environmentálneho vzdelávania dlho prioritu a bolo vysoko hodnotené ako dôkaz **vzdelávania viazaného na miesto a bioregionálneho vzdelávania**. Prvý spomenutý druh učenia ponúka vzdelávanie, ktoré zladí človeka s geografickými, ekologickými a kultúrnymi prvkami komunity a prostredia, v ktorom žije prostredníctvom lokálneho bádania. Vo svojej podstate ide o zážitkové učenie v miestnom prostredí, ktoré odhaľuje, ako úzko sme my ľudia prepojení s našim prírodným prostredím (Smith, Williams, 1999, 3). Druhý spomínaný druh učenia si za predmet bádania zvolil bioregión, teda naše najbližšie okolie definované výraznými prírodnými a geologickými prvkami, ktoré formovali špecifické kultúrne znaky ľudskej prítomnosti a aktivít viditeľných v danom regióne (Traina, Darley-Hill, 1995, 1, 7). Naopak, globálna environmentálna výchova prináša do vzdelávania vhlád, že globálne environmentálne trendy neuznávajú hranice krajín ani regiónov. Globálne problémy ako strata biodiverzity, klimatické zmeny, odlesňovanie a acidifikácia dažďa sa priamo či nepriamo ukážu, či prejavujú svoj dopad na lokálnej úrovni. A preto je nutné, aby lokálne zameranie environmentálnej výchovy bolo doplnené globálnym rozmerom a aby environmentálne učebné osnovy orientované na lokálny rozmer poodhalili študentom, ako je globálne prítomné na miestnej úrovni.

Príklad 1: Učenie v Akcii: Projekt Piesočnej hliadky - The Sandwatch Project¹

Projekt piesočnej hliadky na Cookových ostrovoch v Tichom oceáne nabáda žiakov 5.-9. ročníka, aby sa pozreli na dopady globálnych klimatických zmien na miestnom pobreží a najmä plážach. Študenti študujú a skúmajú pobrežné ekosystémy a v spolupráci s členmi miestnych komunít, vyvíjajú plány na ich úpravu a posilnenie ich odolnosti voči klimatickým zmenám. Ich práca sa deje počas hodín biológie, geografie a sociálnych vied. Študenti sú zapojení do rôznych aktivít, ako napr. vysádzanie paliem, aby zabránili erózii piesku, či každodenných meraní na plážach. Vďaka rozhovorom s miestnou komunitou sa dozvedia a zaznamenajú históriu každej pláže a názory ľudí na ich ochranu a posilnenie ich odolnosti (Selby, Kagawa, 2014, 156).

Obr. 116: Študenti v Južnej Tarawe, Kiribati merajúci plážový profil. Projekt Piesočnej hliadky (zdroj: <http://sandwatch.ca/>)

Okrem toho, globálna environmentálna výchova obohacuje osnovy o informácie o zásadných globálnych problémoch ohrozujúcich environmentálnu, ekonomickú, sociálnu a kultúrnu udržateľnosť primerané veku žiakov. Taktiež sa zasaďuje o to, aby sa k environmentálnym problémom pristupovalo z pohľadu ďalších dimenzií (napr. sociálnej, kultúrnej, ekonomickej). Tým chceme povedať, že na prvý pohľad „environmentálny“ problém, ako napríklad strata biodiverzity, je treba vnímať okrem iného aj z pohľadu ľudských práv, udržateľného rozvoja, zdravia, rodovej rovnosti, mieru či sociálnej spravodlivosti. Samostatné oblasti vzdelávania ako ľudskoprávne, rozvojové a mierové vzdelávanie sú vo vzájomne prepojenom a inšpirujúcom sa vzťahu s environmentálnou výchovou a voči sebe navzájom. Ich zistenia a vhlady by sa mali brať do úvahy pri akomkoľvek preberanom probléme. Pretože „environmentálny“ problém je v konečnom dôsledku tiež ekonomickým problémom, problémom sociálnej spravodlivosti, kultúrnym problémom a má tiež potenciál stať sa problémom konfliktu a udržania mieru (Selby, 2000, 5-6).

Príklad 2: Učenie v akcii: „Vlnené myslenie“

Vlnené myslenie je prepráčajacia aktivita, v ktorej tímy študentov reprezentujú určité globálne problémy, napr. porušovanie ľudských práv, odlesňovanie, rodovú nerovnosť. Každý tím sa niekoľko minút venuje brainstormingu o témach a myšlienkach, ktoré sa týkajú ich vybranej problematiky. Potom jeden člen každého tímu je zvolený za „statického vyjednávateľa“ a spolu s ostatnými statickými vyjednávateľmi iných tímov vytvorí kruh. Jeho úlohou je vyjednávať, zatiaľ čo stojí na mieste. Každý si okolo pása obviaže kľbo vlny. Jeho tímový partner má rolu „mobilného vyjednávateľa“, teda pohybuje sa v kruhu a vyjednáva prepojenia a súvislosti medzi jeho problematikou a problémom reprezentovaným jeho rovesníkmi. Takže napríklad hľadajú súvislosti – pozitívne, či negatívne – medzi klimatickými zmenami a sociálnou spravodlivosťou. Keď je vyjednávanie ukončené, potvrdia svoju dohodu dvoma spôsobmi: po prvé, zapísaním prepojenia do svojej tabuľky a po druhé oмотaním svojho

¹ www.sandwatch.org